

Jaarlijks krijgen ruim 400 kwetsbare jonge zwangeren hun leven weer op de rit met steun van het programma VoorZorg. Dit voorkomt of vermindert zware opvoedingsproblemen. Op termijn verlagen de kosten voor de maatschappij.

Lieke van der Meulen

Van kwetsbare

zwangere tot sterke moeder

Stel je voor: je bent 17 jaar, hebt geen diploma's en evenmin een betrouwbaar netwerk om je heen om op terug te vallen. Je komt erachter dat je zwanger bent en het is voor de buitenwereld niet waarschijnlijk dat jij zelf voor je kindje kunt zorgen. Je vraagt je af hoe je verder moet. Waar begin je?

VoorZorg bestaat in Nederland 12,5 jaar. Vijftien JGZ-organisaties voeren het programma al uit en negen organisaties staan op het punt VoorZorg te implementeren. Gemiddeld komt 0,5 - 1,0 % van het totale aantal geboorten per gemeente in aanmerking voor VoorZorg.

Prenataal, preventief én integraal

VoorZorg is een vrijwillig ondersteuningsprogramma gericht op jonge vrouwen die zwanger zijn van hun eerste kind en weinig of geen opleiding hebben genoten. Met VoorZorg

krijgen zij preventieve verpleegkundige ondersteuning tijdens hun zwangerschap en de eerste twee levensjaren van het kind. Dit alles wordt geboden door een hiertoe opgeleide VoorZorgverpleegkundige van de jeugdgezondheidszorg (JGZ).

Het programma bestaat uit een intensief schema van 40 tot 60 huisbezoeken, waardoor vertrouwen ontstaat. Het is een integraal programma waarin het versterken van de eigen kracht, bevorderen van de gezondheid en het vergroten van de ontwikkelingskansen van de moeders en kinderen centraal staan. VoorZorg wordt afgestemd op zowel het aanbod van bestaande voorzieningen als op iedere specifieke situatie. De verpleegkundige beantwoordt de vragen van de moeder en samen bekijken zij hoe een sociaal netwerk kan worden opgebouwd. Onderdeel van de huisbezoeken is video-hometraining, dit gebeurt in

samenwerking met de Associatie voor Interactiebegeleiding en Thuisbehandeling (AIT).

Werken vanuit vertrouwen

Een goede relatie tussen de VoorZorgverpleegkundige en de (aanstaande) moeder is een belangrijke voorwaarde voor het slagen van het programma. Tijdens het begeleidings-traject werkt de verpleegkundige samen met de moeder aan gestructureerde gedragsverandering, realistische en haalbare doelen en het versterken van de vaardigheden van de moeder, waarbij haar 'hartenwens' centraal staat. Een goede training en werkbegeleiding van de verpleegkundige zijn belangrijke voorwaarden om het programma goed te kunnen uitvoeren.

Een VoorZorgverpleegkundige gaat in op de problemen en vragen van moeders en neemt ze serieus, waardoor

onderwerpen als huiselijk geweld en kindermishandeling geen taboe worden. “Ze vertellen je van alles”, ervaart Elle Struijf, VoorZorg-deskundige. “Op een gegeven moment kun je vanuit vertrouwen helpen om dingen te veranderen.” Moeders maken zelf keuzes over gedragsstappen. Bijvoorbeeld stoppen met het gebruik van cannabis tijdens de zwangerschap en volgens afspraak naar de verloskundige gaan. Ook kan het gaan over de omgang met de partner, het zoeken van werk of weer naar school gaan.

Voorop staan telkens veranderingen in het belang van de ontwikkeling van de moeder en die van het kind. “Het programma is echt gericht op de dingen die de ouder al goed doet en haar daarin te bevestigen”, vertelt Elly de Graaf, de eerste VoorZorgverpleegkundige van Nederland. “In de praktijk zie ik dat deze moeders het beste wil-

len voor hun kinderen.” Door de succeservaringen met de VoorZorg-verpleegkundigen staat men eerder open voor hulpverlening. “De moeders durven hulp te vragen en weten waar ze terecht kunnen.” De Graaf rondt een traject met een goed gevoel af wanneer de moeder vertrouwen heeft in zichzelf als opvoeder, er een veilige omgeving is voor het kind en een goede hechting bestaat tussen moeder en kind.

Meerwaarde in beeld

Het programma is preventief en aanvullend op de reguliere zorg. Uit wetenschappelijk onderzoek, zie kader, blijkt dat VoorZorg ontwikkelingskansen van moeders en kinderen vergroot en gezondheid bevordert. Daarnaast is VoorZorg tot nu toe het enige programma dat bewezen effectief blijkt op het verminderen van kindermishandeling en huiselijk geweld. De baten van het programma wegen ruim op tegen de kosten. Een VoorZorgtraject kost zo'n 13.000 euro per traject (prijspeil 2017) en verdient zich dankzij de preventieve werking al na twee jaar terug.

Om de meerwaarde inzichtelijk te maken is er een infographic ontwikkeld die informatie geeft over het pro-

gramma, de positieve effecten voor moeder en kind en de kosten en baten per gemeente. De infographic staat op de NCJ-site, zie 'voorzorg-infographic.ncj.nl'.

Alle 390 gemeenten in Nederland kunnen nu in de infographic zien hoeveel zwangere vrouwen er in hun gemeente gemiddeld per jaar in aanmerking komen voor VoorZorg. Dit is een schatting gebaseerd op de 0,5 - 1,0 % van het totale aantal geboorten per gemeente. Verder geeft de infographic informatie over het programma, de positieve effecten voor moeder en kind en de kosten en baten per gemeente.

VoorZorg-Verder

Zowel VoorZorgverpleegkundigen als moeders willen vaak graag verdere ondersteuning. Een gezin dat het traject heeft doorlopen is uiteraard nog altijd een kwetsbaar gezin. Bovendien ontwikkelt een kind zich tussen 2 en 6 jaar verder en dat vraagt nieuwe vaardigheden van moeders en hun eventuele partners. Om die reden ontwikkelt het NCJ, samen met het VUmc en Verwey Jonker Instituut, nu de interventie VoorZorg-Verder. Het onderzoek omvat de uitvoering van een pilot, procesevaluatie en een kwalitatief onderzoek. Nederland is het eer-

Positieve onderzoeksresultaten

VoorZorg is gebaseerd op het Amerikaanse programma 'Nurse-Family Partnership' (NFP), ontwikkeld door professor David Olds, en dat in een 30 jaar durend onderzoek aldaar effectief is gebleken. Ook in Nederland zijn de onderzoeksresultaten over de effectiviteit van VoorZorg positief (Mejdoubi, 2014). In dit onderzoek was sprake van een controlegroep en een interventiegroep die VoorZorg ontving. De belangrijkste resultaten zijn:

- Afname van kindermishandeling van 19% naar 11%;
- Minder roken, zowel tijdens als na de zwangerschap, en niet waar de baby bij is;
- Vaker en langer borstvoeding geven; het percentage komt overeen met het landelijke gemiddelde;
- Vermindering van huiselijk geweld.

ste land dat een vervolgprogramma ontwikkelt en onderzoekt.

Landelijke uitrol

In oktober 2015 is VoorZorg opgenomen in de Databank Effectieve Jeugdinterventies van het NJI. Het NCJ ondersteunt nu de landelijke uitrol en adviseert en ondersteunt organisaties en/of gemeenten over VoorZorg. Daarbij is de aandacht voortdurend gericht op verderre kwaliteitsverbetering, verspreiding en borging van het programma. Het NCJ ondersteunt zowel de verpleegkundigen als de JGZ-organisatie die met het programma aan de slag willen gaan. Wat daar-

Meer kansen

“Alkmaar omarmt het werk van VoorZorg. Mijn gemeente waardeert de wijze waarop het programma kwetsbare moeders en vooral hun kinderen helpt om samen een betere start te maken. De aanpak zorgt voor een veilige, stabiele basis. Dat creëert meer kansen in het leven.”

Anjo van de Ven, wethouder WMO en Volksgezondheid Alkmaar

bij helpt is dat het programma uitstekend aansluit op de transformatiedoelen van het ‘nieuwe jeugdstelsel’. VoorZorg wordt namelijk afgestemd op het aanbod van bestaande voorzieningen. De vrouwen leren hun sociale netwerk beter te benutten en worden aangemoedigd gebruik te maken van de bestaande algemene (zorg)voorzie-

ningen, zoals het consultatiebureau. Onderzoek en inhoudelijke doorontwikkeling hebben eveneens de aandacht van het NCJ.

Elle Struijf hoopt dat in de nabije toekomst iedere cliënt die hiervoor in aanmerking komt VoorZorg actief krijgt aangeboden, ongeacht in welke

gemeente men woont. “De jonge moeders krijgen door VoorZorg hun leven weer een beetje op de rit”, aldus Struijf. “Er is misschien nog een hoop te doen, maar ze weten dan waar ze terecht kunnen om verder te gaan.”

Meer weten? Bel 06 13136499 (NCJ) of kijk op ‘www.voorzorg.info’.

auteursinformatie

Lieke van der Meulen (lvandermeulen@ncj.nl) is adviseur van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (NCJ).

Lonend op langere termijn

“Amsterdam ziet het grote belang van VoorZorg. We leren op deze manier jonge kwetsbare moeders om zelfstandig voor hun kind te zorgen in een gezonde omgeving. VoorZorg bevordert een gezonde start, voorkomt kindermishandeling en leidt tot minder huiselijk geweld. En het loont ook op langere termijn. We zien dat moeders weer aan het werk of terug naar school gaan.”

Eric van der Burg, wethouder Amsterdam